

(دستیابی به الگوهای ساخت و ساز پایدار ، با بکارگیری ساختمانهای بومی و اهمیت تکنیک های ساخت معماری بومی بر معماری پایدار)

آیدین صادقی ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس

Sadeghi.aidin@gmail.com

معصومه حجتی ، کارشناس ارشد معماری عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی و علمی کاربردی واحد کیش

M.hojjati.arch@gmail.com

چکیده

با مطالعه و بررسی درست معماری سنتی ایران ، به این موضوع دست می یابیم که اصول پایداری که از مباحث پایه ای عصر حاضر در معماری جهان است ، از ارکان اصلی معماری بومی و منطقه ای در ایران بوده است .
خصوصیات معماری ایرانی ریشه در موضوعات مختلفی از قبیل فرهنگ ، اقتصاد ، مذهب ، اقلیم و سطح دانش افراد در آن موقعیت جغرافیایی دارد . پر واضح است که در دوره های مختلف تاریخی ، معماران ایرانی از دانش و هنر تمدن های دیگر نیز بهره برده اند و این نمایانگر عدم تحجر و تعصب آنان بوده است . اما نکته مهم در این مقوله آن است که همواره این برداشتهای آزاد از تمدنهای دیگر به طرز شگفت انگیزی در فرهنگ و تمدن ایرانی حل شده و محصولی همگن و متناسب با معیارهای غنی این مرز و بوم به دست آمده است .
پرسش اصلی آن است که حلقه گمشده در معماری معاصر ایران چیست و چرا امروز یک محصول با هویت ایرانی ، کمتر به دست آمده و ارائه می گردد .

واژه های کلیدی: پایداری ، خود بسندگی ، اقلیم ، درون گرایی ، وُید ، آتریوم ، حیات

آنچه در معماری اصیل ایرانی ملموس بوده است، نقش معماری موفق در ارتباط انسان با طبیعت بوده است. به روایتی معمار به واسطه ی اثر خود، انسان را به سرشت خود که همانا طبیعت است پیوند زده است. معماری بومی در بستر طبیعت شکل می گیرد لذا زاده آن طبیعت و وام دار آن منطقه است و رفتاری همسان با محیط خود دارد. گویی اصالت و نجیب زادگی این بنای تازه متولد شده، در تشابه و هم خونی آن با مادر خود که همانا طبیعت و اقلیم بومی منطقه می باشد، قابل رویت است. امروزه از توجه ما به اصالت بنا کاسته شده و در نتیجه آن بنایی نامأنوس با محیط خود شکل می گیرد که نه تنها محیط و فرهنگ پیرامون خود را دچار دوگانگی می کند، بلکه رعایت اصول پایداری در این بناها نیز دچار تردید می گردد و این فرزند ناخلف، در تقابل با محیط قرار می گیرد.

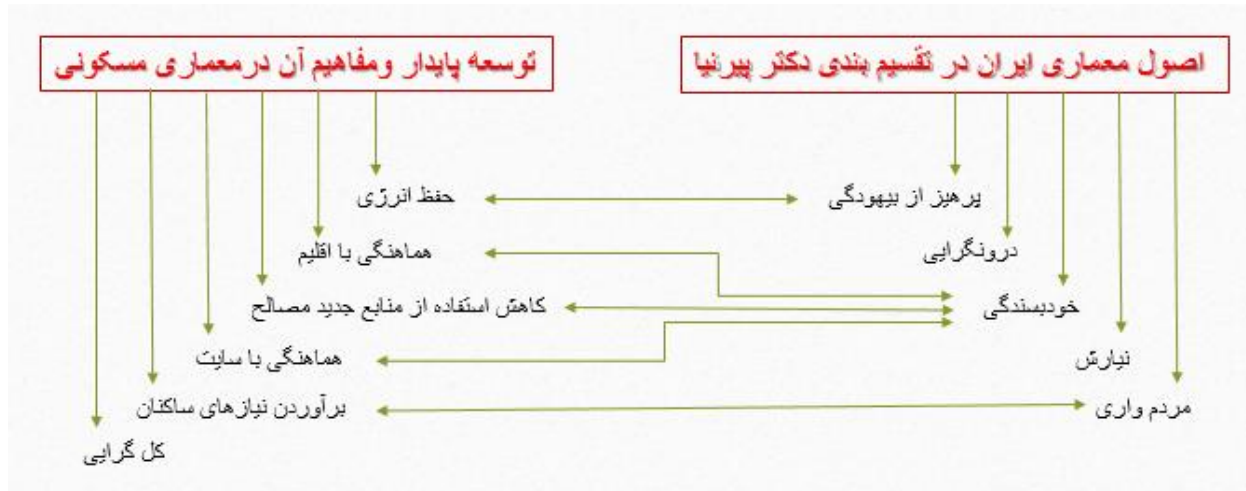
روش تحقیق

مطالعه مقالات علمی معتبر مرتبط و منابع ذکر شده، تحقیق و مطالعات میدانی

نشانه های بارز پایداری معماری اصیل ایران

خودبستگی یکی از پایه های مهم در معماری اصیل ایرانی است که به موجب آن تأثیرات بسیار مهمی از قبیل کاهش هزینه (تأثیر اقتصادی)، متناسب بودن مصالح با آب و هوا (تأثیر اقلیمی)، عدم تولید ضایعات مضر زیست محیطی (تأثیر در اصل پایداری) و همچنین عدم ایجاد تضاد نامناسب بصری (تأثیر فرهنگی) را به دنبال دارد. استفاده از برخی مصالح که امروزه در بیشتر مواقع به صورت مد در بناها بکار می رود، اصل بوم آورد بودن بناها را به ورطه ی فراموشی می سپارد و هویت بنا را فدای سلايق زودگذر جمعی می کند. در اینجا این پرسش مطرح می گردد که مقصر کیست؟ آیا مقصر، کارفرمایی است که متأثر از تبلیغات روز و عدم شناخت و آگاهی کافی به دنبال استفاده از مصالحی می رود که هیچ سنخیتی با منطقه ندارد؟ آیا مقصر، معماران و طراحانی هستند که در هر مرحله از زمان برای ساده کردن کار خود و ربودن دل مشتریان، از نقطه ضعف آنان که همان گرایش به مد در معماری است، سوء استفاده می کنند؟ و یا شاید عدم ایجاد آگاهی جمعی و یا شناخت درست مصالح و انتخاب هوشمندانه و معقول عناصر در ساختمان سازی است که رسانه های عمومی و تخصصی نقش بزرگی در این مقوله دارند. بدیهی است عوامل دوم و سوم سهم بزرگتری در این غفلت دارند. در تعریف درست پایداری باید به این نکته توجه داشته باشیم که هیچ بنایی بدون تعامل و همراهی طبیعت و تأثیرات محیطی نمی تواند به حیات خود ادامه دهد. نمودار زیر ارتباط و تشابه موجود بین اصول معماری سنتی ایران را در قیاس با اصول معماری پایدار نشان می دهد.

نمودار 1 (مأخذ: نگارندگان)

با توجه به مقایسه ی انجام شده ، می توان دریافت که نه تنها معماری سنتی ایران به تمام اصول معماری پایدار توجه داشته ، بلکه در کنار آن نیارش بنا که موجب ماندگاری و طول عمر آن می گردد را نیز در نظر داشته است . همچنین درون گرایی که وجه تمایز معماری اصیل و بومی ایران می باشد علاوه بر توجه به فرهنگ و مذهب ، موجبات ایجاد منطقه آسایش را فراهم می آورده است . در تعریفی دیگر می توان گفت اصل درون گرایی ، در کنترل عوامل محل اقلیمی ، نقش بسزایی داشته و در واقع گام بزرگی در پایداری بنا داشته است . امروزه در طراحی بناهای شاخص معاصر وید و آتریوم را به منظور استفاده از انرژی های طبیعی به وفور مشاهده می کنیم که به لحاظ عملکردی همان حیات مرکزی در معماری سنتی ایران است .

با توجه به اینکه بیش 2/3 (دو سوم) وسعت ایران در اقلیم گرم و خشک قرار گرفته است ، معماران بخش مرکزی ایران همواره در تلاش برای مهار تابش مستقیم آفتاب ، کنترل سرمای شب به دلیل اختلاف بالای دمای طول روز در کویر و استفاده از بادهای منطقه ای ، بوسیله بادگیرها به نحو مطلوب به همراه رطوبت دهی به هوا بوده اند . لذا انرژی تابشی بوسیله استفاده از مصالح با ظرفیت گرمایی ویژه بالا و همچنین انرژی باد بوسیله انواع بادگیرها به خدمت معماری بومی مرکزی ایران درآمد . پس می توان نتیجه گرفت که با بکارگیری دانش روز و فنون غنی معماری سنتی ایران ، در جهت طراحی ساختمانهای پایدار ، دور نیست که در این مقوله در جهان پیشرو باشیم .

کشور ایران به لحاظ اقلیمی بسیار متنوع است ، بنابراین طبیعی است که هر نوع از مصالح روز جهان بستری مناسب در یکی از اقلیم های ایران داشته باشد . اما توجه به این نکته حائز اهمیت است که هر نوع مصالح را نمی توان در هر منطقه از ایران به خدمت گرفت ، این کار با اصل پایداری و اصل خودبسندگی در تضاد است . بوم آورد بودن علاوه بر تأثیرات اقتصادی و صرف جویی در زمان و انرژی که از اصول پایداری است ، باعث خلق بافتی همگن با طبیعت می شود . مصالحی که از بستر زمین در هر منطقه استخراج می شود ، سرد و گرم روزگار را در آن موقعیت جغرافیایی و اقلیمی چشیده و مناسب ترین گزینه برای انتخاب است . اینگونه مصالح از دل خاک برمی خیزد ، به خدمت انسان درمی آید و بدون دخالت و تخریب محیط زیست و تحمیل هزینه های جابجایی به خواستگاه خود بازمی گردد و این امر یکی از اصلی ترین ارکان معماری پایدار است .

نتیجه گیری :

همایش ملی معماری و شهرسازی بومی ایران

یزد - بهمن ماه ۱۳۹۴

National conference of native artichecture & urbanism of IRAN

با شناخت درست تکنیک های معماری سنتی و بومی ایران ، به روشنی درمی یابیم که اصول معماری پایدار ، همواره سرمشق معماران این مرز و بوم بوده است و این نوع تفکر ، اتفاق تازه ای در معماری ایران نیست . ولی امروزه عدم توجه معماران به این اصول ، موجب سقوط کیفیت بناها در چندین دهه اخیر در ایران گشته است و سیمای شهری را از هویت خود خارج کرده است . حال وقت آن است که با یک همت جمعی ، اصول معماری پایدار به شکل منسجم تر و با نگاه به معماری اصیل ایرانی که مبدع آن بوده است و بکارگیری فنون روز تدوین گردد . دیری نمی باید که شاخص ترین بناهای پایدار جهان ، در ایران شکل خواهد گرفت و گوی سبقت را از رقبای بین المللی خود خواهد ربود . برای نیل به این هدف ، توجه معماران امروز به اصول معماری ایرانی اجتناب ناپذیر است .

مراجع

- [1] معماری ایرانی ، تقریر دکتر محمد کریم پیرنیا ، تألیف دکتر غلامحسین معماریان ، 1387
- [2] تنظیم شرایط همساز با بوم و اقلیم ایران ، تألیف دکتر مهدی اخترکاوان ، 1391
- [3] معماری و اقلیم ، تألیف مرتضی کسمایی ، 1378
- [4] بررسی چگونگی تجلی معماری پایدار در معماری بومی ایران ، مجموعه مقالات اولین همایش ملی معماری پایدار ، همدان 1388
- [5] ارزش های پایدار معماری ایران ، تألیف علی اکبر صارمی و تقی رادمرد ، سازمان میراث فرهنگی تهران 1376